

ПСИХОЛОГІЧНА СВОЄРІДНІСТЬ РОЗУМІННЯ ТЕКСТІВ ІНТЕРНЕТУ

УДК: 81'23

Акімова Наталія Володимирівна

Кандидат філологічних наук, докторант кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», м. Кропивницький (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9952-1153>

Анотація. У статті аналізуються психологічні відмінності розуміння текстів інтернету. Зазначено, що ці відмінності зумовлені своєрідністю об'єкту, суб'єкту та системи зовнішнього вираження. Акцентовано, що об'єктом в інтернеті стає віртуальний світ з його технічною специфікою. Суб'єкт в інтернеті перебуває в особливих умовах обмеження сенсорного переживання, специфічного відчуття простору і часу, у стані «неперервної розсіяної уваги», «постійної завантаженості», постійної фіксації результатів кібер-активності, множинності особистості, «браузинг» тощо. Та й текст інтернету суттєво відрізняється від друкованого чи усного, та є, по суті, прагматично цілісним електронним документом, що складається з умовно завершених текстових блоків у формі «вікон», та має низку специфічних характеристик. Як і мовленнєва діяльність загалом, так і розуміння текстів інтернету зокрема має три аспекти: мотиваційний, цільовий та виконавчий. Мотивація використання інтернету часто набуває викривлених форм через деформацію потреб в умовах інтернет-світу, а також тому, що інтернет іноді виступає як компенсаторне середовище. Засобом здійснення мовленнєвої діяльності в інтернеті є тексти. А результатом вторинний текст реципієнта, що є реакцією на прочитані тексти.

Ключові слова: розуміння, інтернет, текст інтернету, психологія інтернету, психолінгвістика, психологія розуміння.

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному світі проблема розуміння тексту є однією з центральних проблем, що значною мірою зумовлює світобачення окремої особистості та суспільства. Особливого значення вона набуває з появою та поширенням

інтернету, окремого віртуального світу текстів, до якого різною мірою залучена майже кожна сучасна людина.

Поширення інтернету істотно вплинуло на життя людини. Наразі майже кожен перебуває одночасно у двох світах: реальному та віртуальному. Обидва ці світи наповнюють духовне життя людини різноманітними відчуттями та переживаннями, обидва світи формують досвід особистості, інтегруючись у свідомості користувача. Обидва ці світи формують та збагачують особистість, її психічне буття. Однак суттєвою їх відмінністю є вербальна акцентованість віртуального світу: смакові, нюхові та тактильні подразники підмінюються у ньому вербальними (як і більшість зорових та слухових віртуальних подразників), що часто репрезентовані у формі специфічного тексту – текстів інтернету. Від своєрідності їх розуміння залежить і поведінка віртуальної особистості, і її світобачення. Крім того постійно відбуваються інформаційні та емоційні переноси між цими світами, встановлюються різноманітні зв'язки та асоціації, отже, специфічність розуміння текстів інтернету певною мірою впливає на психіку особистості в обох світах.

Аналіз досліджень і публікацій.

Проблема розуміння тексту активно досліджувалась і досліджується філософами, психологами та педагогами (О. Р. Лурія, О. О. Леонтьєв, Д. О. Леонтьєв, Т. А. Дейк, В. Кінч, О. О. Залевська, Н. В. Чепелева,

А. І. Новиков, А. Л. Коваленко, В. В. Знаков, О. А. Морозкіна, Е. Р. Насанбаєва, Н. М. Савелюк, Н. В. Харченко, J. Cummine, I. Cribben, C. Luu, E. Kim, R. Bakhtiari, G. Georgiou, C. A. Boliek, A. Foucart, C. Romero-Rivas, B. L. Gort, A. Costa, F. Hubers, T. M. Snijders, H. Hoop, Y. Akimoto, H. Takahashi, A. Gunji, Y. Kaneko, M. Asano, J. Matsuo, M. Ota, H. Kunugi, R. Mazuka, Y. Yoko, T. Bitan, A. Kaftory, A. Meiri-Leib, Z. Eviatar, O. Peleg, F. M. Bosco, I. Gabbatore, E. M. Sharon, L. Thompson-Schill, P. V. De Freitas, M. M. Peruzzi Ella Da Mota, S. H. Deacon, B. Giustolisi, A. Vergallito, C. Cecchetto, E. Varoli, L. J. Lauro, C. Hahne, F. Goldhammer, U. Kröhne, J. Naumann, G. Houghton, L. Mason, S. Scrimin, S. Zaccoletti, M. C. Tornatora, T. Goetz, J. Ohadi, B. Brown, L. Trub, L. Rosenthal та ін. [1-18, 22, 25]). Дослідники відзначають, що й досі недостатньо вивчено механізми розуміння, його структуру, генезу, немає однозначного визначення поняттєвого апарату теорії розуміння, змішуються поняття «розуміння-усвідомлення». Актуальність дослідження проблеми розуміння текстів інтернету підкреслюється тим, що, по-перше, текст інтернету є досить поширеним та своєрідним типом тексту, що має значний прагматичний потенціал, сучасна людина у багатьох випадках надає перевагу текстам інтернету перед друкованими, а по-друге, розуміння в умовах віртуального середовища має свою специфіку, що зна-

чною мірою позначається на результаті розуміння та значно відрізняється від розуміння у реальному середовищі, цей феномен рідко наголошується дослідниками та є недостатньо вивченим.

Мета статті – аналіз психологічної своєрідності розуміння текстів інтернету з урахуванням класичних доробків та сучасних розробок у галузі психології розуміння та психології інтернету.

Методи та методики дослідження. Для досягнення зазначеної мети були використані наступні теоретичні методи і методики: а) дедуктивний як шлях від абстрактного до конкретного; б) індуктивний як узагальнення фактів; в) аналіз як шлях від цілого до частин; г) синтез як шлях від частин до цілого; д) узагальнення як перехід на більш високу ступінь абстракції шляхом виявлення загальних ознак (властивостей, відношень, тенденцій розвитку і т. п.) предметів; є) систематизація як зведення розрізнених знань у єдину наукову систему; е) моделювання як створення спрощеної моделі психологічного явища з метою його докладного дослідження. Модель зазвичай трактується у наукових працях як мислено уявлювана або матеріально реалізована система, яка, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна заміщати його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об'єкт. Застосування цього підходу передбачає створення моделі розуміння тексту з визначенням послідовності та етапів

цього процесу, його внутрішнього змісту та кінцевого результату за умови врахування чинників, які визначають сутнісні особливості розуміння. Також використовувалися інтерпретаційні методи, що ґрунтуються на конкретних принципах системного, діяльнісного, когнітивного та організаційного підходів. Вони спрямовані на пояснення отриманих результатів з точки зору первинних припущень та посилянь, інтеграцію отриманих емпіричних закономірностей у єдину наукову картину світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розуміння будь-якого тексту, в тому числі й текстів інтернету, є частиною мовленнєвої діяльності. В традиціях української психології класичним є трактування мовлення як виду діяльності. Вперше таке тлумачення виникло у працях Л. С. Виготського. Цілісна концепція мовленнєвої діяльності обґрунтована О. О. Леонтьєвим. За цією теорією «мовлення (мовленнєва діяльність) може отримувати двояке осмислення. Перше з них – це уявлення щодо мовленнєвої діяльності як «поточку мови», свого роду просторово-часового континууму говоріння, утвореного перетином і взаємо накладанням полів мовної активності співрозмовників. Для Гумбольдта мовлення була саме такою «цілісною єдністю говоріння» (*Totalitat des Sprechens*). Друге – трактування саме як одного з видів діяльності, розуміючи під діяльністю «складну сукупність процесів, об'єднаних загальною спрямованістю на досягнення певного результату,

який є в той же час об'єктивним стимулом даної діяльності, тобто тим, у чому конкретизується та чи інша потреба суб'єкта. Таке трактування відрізняється від першого двома моментами. По-перше, воно передбачає включення мовленнєвої діяльності в загальну систему діяльності людини. Це змінює сам принцип підхід до проблеми. Якщо при «континуальній» трактовці мовленнєва діяльність розглядається тільки як діяльність щодо вираження змісту вислову, то при трактуванні «діяльнісному» оплює набагато більше, розглядається з урахуванням всіх об'єктивних і суб'єктивних факторів, що визначають поведінку носія мови, у всій повноті обумовлюють її зв'язків і відносин суб'єкта діяльності до дійсності. Реальний процес, що відбувається в спілкуванні, – це не встановлення відповідності між промовою і зовнішнім світом (це було б проблемою істинності висловлювання – наш коментар), а встановлення відповідності між конкретною ситуацією, що підлягає позначенню діяльності, тобто між змістом, мотивом і формою цієї діяльності, з одного боку, і між структурою і елементами мовленнєвого висловлювання – з іншого» [22, с. 18-19]. Як бачимо з цієї цитати, у діяльнісному трактуванні мовленнєва діяльність є відображенням розуміння ситуації суб'єктом, що репрезентується у висловлюванні. Далі О. О. Леонт'єв розвиває таке тлумачення мовленнєвої діяльності наступним чином: «Мовленнєвий акт є завжди акт встановлення відповідності між двома дія-

льностями, точніше, акт включення мовленнєвої діяльності в більш широку систему діяльності в якості одного з необхідних і взаємообумовлених компонентів останньої» [22, с. 18-19].

Проблема розуміння мовлення актуалізується саме у контексті співвідношення мовленнєвих діяльностей співрозмовників, тоді гостро постає проблема розуміння мовлення. Користуючись структурою пізнавальної діяльності, яку О. О. Леонт'єв застосовує щодо мовленнєвої діяльності, можна виокремити три моменти [22, с. 24]:

об'єкт пізнавальної діяльності, тобто реальний світ (і людина як частина цього світу);

суб'єкт пізнавальної діяльності, що є носієм психофізіологічних особливостей, що обумовлюють специфічно людські форми пізнання;

система загальнозначущих форм і способів зовнішнього вираження ідеальних явищ, зокрема система знаків мови.

Виникнення і використання інтернету змінило світ, створило ще одну сферу психічного буття та діяльності людини, що має низку специфічних відмінних від реального світу законів і характеристик. Це зумовило необхідність виділення нами специфічних характеристик мовленнєвої діяльності в інтернеті, використовуючи структуру мовленнєвої діяльності О. О. Леонт'єва. Стосовно вивчення розумін-

ня текстів інтернету у віртуальному середовищі трьохкомпонентна структура набуває деяких уточнень, зокрема щодо

об'єкту, яким наразі стає як реальний, так і віртуальний світ з його технічною специфікою (віртуальність, інтерактивність та нелінійність комунікації, дисперсність структури, синхронність, електронний сигнал, що зумовлює можливість постійного доступу, дистантність та опосередкованість, необмежений тираж та низьку собівартість, збереження стенограми та легкість оновлення змісту тексту, що зумовлюють оперативність, персональна анонімність і відвертість, соціалізація, можливість електронного пошуку, синдикація [19; 20]);

суб'єкту з його психологічною своєрідністю в умовах середовища інтернету (обмеження сенсорного переживання лише зоровим та слуховим, відмінне від реального світу відчуття простору і часу, стан «неперервної розсіяної уваги», «постійна завантаженість», поява негативних емоцій при обмеженості доступу до кіберпростору, постійна фіксація результатів кібер-активності, множинність особистості, віртуальна ідентичність, дезінгібованість «онлайн Я», вирівнювання статусів, необмежена доступність контактів, зміна пріоритетів та поведінки, «браузинг», «веб-серфінг», «пузир фільтрів» [19]);

системи загальнозначущих форм і способів зовнішнього вираження, яка в Мережі

представлена переважно у формі текстів інтернету. У тлумаченні О. О. Леонтьєва текст є «діяльністю, що матеріалізована в застиглих мовленнєвих утвореннях» [22, с. 20]. Матеріалізовану діяльність, на нашу думку, можна тлумачити як результат мовленнєвої діяльності, який окрім того створює контекст подальшої діяльності. Уточнюємо, що текст не є будь-яка послідовність знаків, зокрема мовних. Текстом ця послідовність стає лише тоді, коли хтось прагне їх тлумачити, зрозуміти. Тексти інтернету істотно відрізняється від друкованих чи усних текстів у реальному середовищі, це не просто друкований текст на екрані монітору, це прагматично цілісний електронний документ, що складається з умовно завершених текстових блоків у формі «вікон», які розкриваються в окремих вкладках браузера, порядок освоєння яких залежить як від гіперпосилань, так і від поведінки користувача (за Л. Ю. Щипіциною [27]). До особливостей текстів інтернету належать посилені діалогічність, подільність, зовнішня інформативність, послаблені зв'язність і осмисленість, прагматична і переважно формальна цілісність, умовна завершеність, ускладнена структурність, а також гібридність і високий ступінь проникності, мультимедійність, презентативність, схильність до мовної гри і колективного авторства, насиченість неологізмами, емотиконами і скороченнями, фрагментарність, недотримання мовних норм, функціонування особливого мовленнєвого етикету.

Як і мовленнєва діяльність загалом, так і розуміння текстів інтернету зокрема має три аспекти: мотиваційний, цільовий та виконавчий. «Мотивація народжується з потреби. Далі, використовуючи соціальні засоби, знаки, ми плануємо діяльність, ставлячи її кінцеву мету і намічаючи засоби її здійснення. Нарешті, ми здійснюємо її, досягаючи поставленої мети. Одиначний акт діяльності є єдність всіх трьох сторін. Він починається мотивом і планом і завершується результатом, досягненням наміченої спочатку цілі; в середині ж лежить динамічна система конкретних дій і операцій, спрямованих на це досягнення» [22, с. 26]. Дослідники у галузі психології інтернету зазначають, що мотивація використання інтернету часто набуває викривлених форм (М. Шпітцер, Н. Карр, Г. Смолл, Г. Ворган, О. М. Немеш [26; 21; 24; 23]) через деформацію потреб в умовах інтернет-світу, а також тому, що інтернет час від часу виступає як компенсаторне середовище відносно реального світу. Потреби, які досить складно задовольнити у реальному світі, іноді простіше реалізувати у Мережі. Мабуть найбільше це стосується потреб у приналежності та безпеці, повазі та самореалізації. Опосередкованим показником мотивації інтернет-користувачів може служити тематичний аналіз обраних ними інтернет-ресурсів. Діти, що відчувають власну незахищеність, полюбляють агресивні інтернет-ігри. Підлітки, що не мають достатнього досвіду та навичок спілкування, проводять багато часу у соці-

альних мережах. Реалізувати творчий потенціал та отримати повагу й визнання досить просто в інтернеті завдяки таким суперпопулярним ресурсам як ютуб, інстаграм тощо (до того ж рівень поваги тут можна досить просто виміряти за кількістю переглядів). Проте реалізація потреб у віртуальному світі, як і у реальному, на жаль, не часто призводить до їх задоволення, тому в інтернеті потреби іноді набувають гіпертрофованого характеру, що може призвести до інтернет-залежності. Щодо мети діяльності в інтернеті, на думку зазначених дослідників, до якої ми приєднуємося, це переважно пошук інформації чи створення контенту (М. Шпітцер, Н. Карр, Г. Смолл, Г. Ворган, О. М. Немеш [26; 21; 24; 23]). Пошук інформації вимагає розуміння текстів інтернету. Загалом, мотивація користування інтернетом, як і будь-якої іншої діяльності, залежить від потреб особистості у даний час. Та частина користувачів, що керуються лише базовими потребами, потребами безпеки та приналежності, як правило, обмежується лише пошуком інформації в Мережі, споживанням контенту. Задовольнити потреби у повазі та самореалізації в інтернеті у край складно, не створюючи власний контент, ті користувачі, що мають таке на меті, змушені продукувати тексти інтернету різної спрямованості. Але для того, щоб реалізувати ці вищі потреби, потрібно розуміти, що писати і як, інакше текст не отримає репостів, лайків, бажаної уваги.

Засобом здійснення мовленнєвої діяльності в інтернеті є тексти. А результатом вторинний текст реципієнта, що є реакцією на прочитані тексти. Операціонально розуміння текстів інтернету включає рецепцію, дії та операції мислення (аналіз та синтез, порівняння, абстрагування і узагальнення), пам'яті (запам'ятовування, збереження, відтворення та забування), інтеріоризацію, смислоформування та семантичне синтаксування, оцінку, емоційну ідентифікацію та усвідомлення. Ці дії та операції розподіляються між трьома етапами розуміння, позначаючись на загальному результаті наступним чином:

На етапі сприйняття формується загальне уявлення щодо тексту (як правило, щодо розміру, граматичної правильності, що формує нечіткий прогноз того, про що йтиметься у тексті та формує мотивацію розуміння), що може репрезентуватися в очікуваннях реципієнта щодо тексту і мотивацію подальшої читачкої діяльності.

Власне на етапі інтерпретації до отриманого вторинного тексту можна застосувати операції, що є традиційними складовими когнітивних процесів, які відбуваються на цьому етапі – аналіз та синтез, порівняння, абстрагування і узагальнення – ефективність цих операцій можна перевірити за допомогою поширених педагогічних завдань як то переказ, відповіді, постановка питань, пояснення фрагментів (парафраз і тлумачення значень окремих слів, виразів) тощо.

На етапі емоційної ідентифікації відбувається доповнення вторинного тексту ймовірними емоційними конотаціями, усвідомлення авторської оцінки та формування власної, а також їх співвіднесення.

Результат розуміння текстів інтернету. За теорією діяльності будь-яка діяльність має завершуватися результатом. Мовленнєва діяльність, як відомо, складається з двох протилежних за напрямком процесів: розуміння та продукування мовлення. Результат продукування мовлення більшість дослідників визначають як текст. А от стосовно розуміння це питання ще залишається відкритим. Оскільки розуміння відбувається у психічному світі суб'єкта, воно має суб'єктивний та прихований характер, що ускладнює теоретичне рішення цієї проблеми і зближує її з психофізичною проблемою свідомості. У сучасній психології існує кілька варіантів тлумачення результату розуміння [19]:

- ⇒ сенс як результат розуміння (О.Р.Лурія, Н.П.Пешкова та ін.),
- ⇒ образ як результат розуміння (М.О.Холодная та ін.),
- ⇒ поняття як результат розуміння (В.В.Знаков, Е.А. Морозкина, Е.Р. Насанбаева та ін.),
- ⇒ вторинний текст як результат розуміння (Г.Д.Чистякова, А. В. Моклиця, А. І. Новіков, Н.В.Ігнатенко, Г. І. Ісенбаєва, G. McKoon, R. Ratcliff, R. A. Zwaan, M. C. Langston,

- ⇒ А. С. Graesser та ін.),
- ⇒ мінімальна модель тексту як результат розуміння (Т. А. ван Дейк, В. Кінч, А. С. Graesser, М. Singer, Т. Trabasso та ін.),
- ⇒ висновки як результат розуміння (А. С. Graesser, Р. Wiemer-Hastings, К. Wiemer-Hastings та ін.),
- ⇒ когнітивна карта чи ментальна репрезентація як результат розуміння (R. M. Downs, D. Stea та ін.).

Аналіз наукової літератури дозволяє встановити, що результатом розуміння є нові вторинні смисли (які об'єктивуються як вторинний текст), що є реакцією на елементи сенсу первинного тексту (модель кубиків). На етапі сприймання формується загальна оцінка, що експлікується активністю рецепції та точністю очікувань, на етапі інтерпретації якісним критерієм є адекватність розуміння, а кількісним – повнота, на етапі емоційної ідентифікації – адекватність оцінки та узгодженість емоційного ставлення. Процес і результат розуміння залежать як від суб'єктивних (від досвіду реципієнта (аперцепції), рівня розвитку мисленнєво-мовленнєвої сфери, мотивації), так і від об'єктивних факторів (зовнішнього контексту, ситуації, умов, в яких відбувається розуміння).

Окремої уваги потребує питання усвідомленості результату розуміння текстів інтернету. Більшість дослідників проблеми розуміння описують цей процес раціональними

термінами, розглядаючи його в межах когнітивної сфери як операцію мислення чи мовлення (Т. А. ван Дейк, В. Кінч, А. С. Graesser, М. Singer, Т. Trabasso, А. С. Graesser, Р. Wiemer-Hastings, К. Wiemer-Hastings, R. M. Downs, D. Stea та ін.). Деякі вчені акцентують, що розуміння відбувається за обов'язкової участі емоцій (М. О. Холодная, В. В. Знаков, А. Б. Коваленко, Н. М. Савелюк та ін.). Багато науковців трактують розуміння, оперуючи термінами сенс, смисл, ставлення (Н. С. Автономова, М. М. Бахтін, Н. А. Ваганова, Л. П. Добраев, Р. Дж. Коллінгвуд, О. Р. Лурія, Н. А. Менчинська, Е. А. Морозкіна, Е. Р. Насанбаева, М. О. Орап, В. П. Філатов, Г. П. Щедровицкий, Н. В. Чепелева, А. Foucart, С. Romero-Rivas, В. L. Gort, A. Costa, Т. Bitan, А. Kaftory, А. Meiri-Leib, Z. Eviatar, О. Peleg, Е. М. Sharon, L. Thompson-Schill, В. Giustolisi, А. Vergallito, А. Cecchetto, С. Varoli, L. J. Lauro, G. Houghton, L. Mason, S. Scrimin, S. Zaccoletti, М. С. Tornatora, Т. Goetz), що, як відомо, складають зміст свідомості, проте питання усвідомленості результату розуміння піднімається не часто, йому приділили увагу С. Д. Максименко, В. П. Зінченко, В. В. Знаков, Н. В. Ігнатенко та ін. Важко не погодитися з тим, що інколи людина розуміє текст, не усвідомлюючи цього повною мірою, проте навряд можливо зрозуміти текст без участі свідомості. Отже, розуміння тексту завжди є усвідомленим, але іноді

це усвідомлення часткове, у такому випадку є підстави диференціювати рівні розуміння як усвідомлене частково та усвідомлене повністю розуміння, що можна вважати показником глибини розуміння.

досвіду розуміння текстів (внаслідок постійної діяльності, опосередкованої текстами). До об'єктивних чинників генези розуміння варто віднести специфіку текстів, з якими має справу особистість, в нашому випадку, своєрід-

Загалом, описана модель виглядає наступним чином (Мал.1)

Процес розуміння текстів, зокрема і текстів інтернету, з часом змінюється, вдосконалюється під впливом низки суб'єктивних (пов'язаних з особистістю) та об'єктивних (пов'язаних з зовнішньою ситуацією розуміння) чинників. До істотних суб'єктивних чинників належать розвиток мисленнєво-мовленнєвих характеристик особистості (асоційований з розвитком мозку людини), розвиток мотиваційної сфери та накопичення

ність текстів інтернету.

Висновки. Загалом, процес розуміння текстів інтернету є частиною мовленнєвої діяльності. У віртуальному середовищі його трьохкомпонентна структура набуває деяких уточнень, зокрема щодо об'єкту, яким наразі стає віртуальний світ з його технічною специфікою, суб'єкту з його психологічною своєрідністю в умовах середовища інтернету, та щодо системи загальнозначущих форм і способів зовнішнього вираження, яка в Мережі представлена переважно у формі текстів інтернету.

Тексти інтернету істотно відрізняються від друкованих чи усних текстів у реальному середовищі, це не просто друкований текст на екрані монітору, це прагматично цілісний електронний документ, що складається з умовно завершених текстових блоків у формі «вікон», які розкриваються в окремих вкладках браузера, та має низку специфічних характеристик. Як і мовленнєва діяльність загалом, так і розуміння текстів інтернету зокрема має три аспекти: мотиваційний, цільовий та виконавчий. Мотивація використання інтернету часто набуває викривлених форм через деформацію потреб в умовах інтернет-світу, а також тому, що інтернет час від часу виступає як компенсаторне середовище відносно реального світу. Метою діяльності в інтернеті переважно є пошук інформації чи створення контенту. Пошук інформації та створення контенту вимагають розуміння текстів інтернету. Засобом здійснення мовленнєвої діяльності в інтернеті є тексти. А результатом вторинний текст реципієнта, що є реакцією на прочитані тексти. Розуміння текстів інтернету завжди є усвідомленим, але іноді це усвідомлення часткове, у такому випадку є підстави диференціювати рівні розуміння як усвідомлене частково та усвідомлене повністю розуміння, що можна вважати показником глибини розуміння. Оскільки процес розуміння постійно розвивається і вдосконалюється як щодо окремо взятої особистості, так і щодо суспільства в цілому, то доцільно говорити про його генезу в умовах

дії певних чинників та з урахуванням психо-нейролінгвістичних механізмів розуміння. В перспективі плануємо продовжити розробку теоретичної моделі розуміння текстів інтернету, розробити методiku її емпіричної перевірки, провести зазначене дослідження та визначити психологічні та психо-нейролінгвістичні механізми розуміння текстів інтернету.

Перелік використаних джерел:

1. Akimoto Y., Takahashi H., Gunji A., Kaneko Y., Asano M., Matsuo J., Ota M., Kunugi H., Mazuka R., Yoko Y. (2017). Alpha band event-related desynchronization underlying social situational context processing during irony comprehension: A magnetoencephalography source localization study. *Brain and Language*, 175, 42-46 [in English].
2. Bitan, T., Kaftory, A., Meiri-Leib, A., Eviatar, Z., & Peleg, O. (2017). Phonological ambiguity modulates resolution of semantic ambiguity during reading: An fMRI study of Hebrew. *Neuropsychology*, 31(7), 759-777 [in English].
3. Bosco F. M., Gabbatore I. (2017). Theory of mind in recognizing and recovering communicative failures. *Applied Psycholinguistics*, 38 (1), 57-88 [in English].
4. Cummine, J., Cribben, I., Luu, C., Kim, E., Bakhtiari, R., Georgiou, G., & Boliek, C. A. (2016). Understanding the role of speech production in reading: Evidence for a print-to-speech neural network using graphical analysis. *Neuropsychology*, 30(4), 385-397 [in English].
5. De Freitas P.V., Peruzzi Ella Da Mota M.M., Deacon S.H. (2018). Morphological awareness, word reading, and reading comprehension in Portuguese. *Applied Psycholinguistics*, 39 (3), 507-525 [in English].
6. Foucart A., Romero-Rivas C., Gort B.L., Costa A. (2016). Discourse comprehension in L2: Making sense of what is not explicitly said. *Brain and Language*, 163, 32-41 [in English].

English].

7. Giustolisi B., Vergallito A., Cecchetto C., Varoli E., Lauro L.J. (2018). Anodal transcranial direct current stimulation over left inferior frontal gyrus enhances sentence comprehension. *Brain and Language*, 176, 36-41 [in English].

8. Graesser A. C., Singer M. & Trabasso T. (1994). Constructing inferences during narrative text comprehension. *Psychological Review*, 101, 371-395 [in English].

9. Hahne C., Goldhammer F., Kröhne U., Naumann J. (2018). The role of reading skills in the evaluation of online information gathered from search engine environments. *Computers in Human Behavior*, 78, 223-234 [in English].

10. Houghton, G. (2018). Action and perception in literacy: A common-code for spelling and reading. *Psychological Review*, 125(1), 83-116 [in English].

11. Hubers F., Snijders T.M., Hoop H. (2016). How the brain processes violations of the grammatical norm: An fMRI study. *Brain and Language*, 163, 22-31 [in English].

12. Mason L., Scrimin S., Zaccoletti S., Tornatora M.C., Goetz T. (2018). Webpage reading: Psychophysiological correlates of emotional arousal and regulation predict multiple-text comprehension. *Computers in Human Behavior*, 87, 317-326 [in English].

13. McKoon G., Ratcliff R. (1992). Inference during reading. *Psychological Review*, 99, 440-466 [in English].

14. Myers Jerome L. & Edward J. O'Brien (1998). Accessing the discourse representation during reading. *Discourse Processes*, 131-157 [in English].

15. Ohadi J., Brown B., Trub L., Rosenthal L. (2018) I just text to say I love you: Partner similarity in texting and relationship satisfaction. *Computers in Human Behavior*, 78, 126-132 [in English].

16. Schank R. C. (1986). *Explanation patterns: Understanding mechanically and creatively*. Hillsdale, N.J.: Erlbaum [in English].

17. Sharon E.M., Thompson-Schill L. (2017) Tracking competition and cognitive control during language comprehension with multi-voxel pattern analysis. *Brain and Language*, 165, 21-32 [in English].

18. Van den Broek P., M. Young, Y. Tzeng, T. Linderholm

(1999). The landscape model of reading. The construction of mental representations during reading. In H. van Oostendorp, S. R. Goldman (Eds.), (pp.71-98). Mahwah, NJ: Erlbaum [in English].

19. Акімова Н. В. Залежність результату розуміння від специфіки інтернет-тексту / Н. В. Акімова // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки. – 2018. – №2 (20). – С.5-10

20. Акімова Н.В. Інтернет-комунікація: психолінгвістический аналіз: Монографія / Н.В.Акімова. – Саарбрюккен, Германия: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2014. – 142 с.

21. Карр Н. Пустышка. Что Интернет делает с нашими мозгами / Николас Карр; пер. с англ. П. Миронова. – СПб: BestBusinessBooks, – 2013. – 253 с

22. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. М., Просвещение», 1969. 214 стр.

23. Немеш О.М. Практична психологія віртуальної реальності: монографія / О.М.Немеш. – К.: Видавничий дім «Слово», 2015. – 320 с.

24. Смолл Г. Мозг онлайн. Человек в эпоху интернета / Г. Смолл, Г. Ворган; пер. с английского Б. Козловского. – М.: Колибри, Азбука-Атикус, 2011. – 352 с.

25. Харченко Н.В. Розуміння як психологічний феномен / Н.В.Харченко // Психолінгвістика. Психолінгвістика. *Psycholinguistics*. – 2014. – Вип. 15. – С.178-193.

26. Шпитцер М. Антимозг: цифровые технологии и мозг / Манфред Шпитцер; пер. с немецкого А. Г. Гришина. – М: АСТ, 2014. – 288 с.

27. Щипицина Л. Ю. Комплексная лингвистическая характеристика компьютерно-опосредованной коммуникации (на материале немецкого языка): автореф. на соискание уч. степени доктора филологических наук: спец. 10.02.04 – «Германские языки» / Л. Ю. Щипицина. – Воронеж, 2011. – 40 с.

References (Transliteration):

1. Akimoto Y., Takahashi H., Gunji A., Kaneko Y., Asano

© Акімова Н. В.

- M., Matsuo J., Ota M., Kunugi H., Mazuka R., Yoko Y. (2017). Alpha band event-related desynchronization underlying social situational context processing during irony comprehension: A magnetoencephalography source localization study. *Brain and Language*, 175, 42-46 [in English].
2. Bitan, T., Kaftory, A., Meiri-Leib, A., Eviatar, Z., & Peleg, O. (2017). Phonological ambiguity modulates resolution of semantic ambiguity during reading: An fMRI study of Hebrew. *Neuropsychology*, 31(7), 759-777 [in English].
3. Bosco F. M., Gabbatore I. (2017). Theory of mind in recognizing and recovering communicative failures. *Applied Psycholinguistics*, 38 (1), 57-88 [in English].
4. Cummine, J., Cribben, I., Luu, C., Kim, E., Bakhtiari, R., Georgiou, G., & Boliek, C. A. (2016). Understanding the role of speech production in reading: Evidence for a print-to-speech neural network using graphical analysis. *Neuropsychology*, 30(4), 385-397 [in English].
5. De Freitas P.V., Peruzzi Ella Da Mota M.M., Deacon S.H. (2018). Morphological awareness, word reading, and reading comprehension in Portuguese. *Applied Psycholinguistics*, 39 (3), 507-525 [in English].
6. Foucart A., Romero-Rivas C., Gort B.L., Costa A. (2016). Discourse comprehension in L2: Making sense of what is not explicitly said. *Brain and Language*, 163, 32-41 [in English].
7. Giustolisi B., Vergallito A., Cecchetto C., Varoli E., Lauro L.J. (2018). Anodal transcranial direct current stimulation over left inferior frontal gyrus enhances sentence comprehension. *Brain and Language*, 176, 36-41 [in English].
8. Graesser A. C., Singer M. & Trabasso T. (1994). Constructing inferences during narrative text comprehension. *Psychological Review*, 101, 371-395 [in English].
9. Hahne C., Goldhammer F., Kröhne U., Naumann J. (2018). The role of reading skills in the evaluation of online information gathered from search engine environments. *Computers in Human Behavior*, 78, 223-234 [in English].
10. Houghton, G. (2018). Action and perception in literacy: A common-code for spelling and reading. *Psychological Review*, 125(1), 83-116 [in English].
11. Hubers F., Snijders T.M., Hoop H. (2016). How the brain processes violations of the grammatical norm: An fMRI study. *Brain and Language*, 163, 22-31 [in English].
12. Mason L., Scrimin S., Zaccoletti S., Tornatora M.C., Goetz T. (2018). Webpage reading: Psychophysiological correlates of emotional arousal and regulation predict multiple-text comprehension. *Computers in Human Behavior*, 87, 317-326 [in English].
13. McKoon G., Ratcliff R. (1992). Inference during reading. *Psychological Review*, 99, 440-466 [in English].
14. Myers Jerome L. & Edward J. O'Brien (1998). Accessing the discourse representation during reading. *Discourse Processes*, 131-157 [in English].
15. Ohadi J., Brown B., Trub L., Rosenthal L. (2018) I just text to say I love you: Partner similarity in texting and relationship satisfaction. *Computers in Human Behavior*, 78, 126-132 [in English].
16. Schank R. C. (1986). *Explanation patterns: Understanding mechanically and creatively*. Hillsdale, N.J.: Erlbaum [in English].
17. Sharon E.M., Thompson-Schill L. (2017) Tracking competition and cognitive control during language comprehension with multi-voxel pattern analysis. *Brain and Language*, 165, 21-32 [in English].
18. Van den Broek P., M. Young, Y. Tzeng, T. Linderholm (1999). The landscape model of reading. The construction of mental representations during reading. In H. van Oostendorp, S. R. Goldman (Eds.), (pp.71-98). Mahwah, NJ: Erlbaum [in English].
19. Akimova N. V. ZalezhnIst rezultatu rozumInnya vId spetsiflki Internet-tekstu / N. V. Akimova // Naukoviy vIsnik MikolaYivskogo natsIonalnogo unIversitetu ImenI V. O. Suhomlinskogo. PsihologIchnI nauki. –2018. – #2 (20). – S.5-10 20.
20. Akimova N.V. Internet-kommunikatsiya: psiholingvisticheskiy analiz: Monografiya / N.V. Akimova. – Saarbrücken, Germaniya: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2014. – 142 s.
21. Karr N. Pustyshka. Chto Internet delaet s nashimi mozgami / Nikolas Karr; per. s angl. P. Mironova. – SPb:

- BestBusinessBooks, – 2013. – 253 s
22. Leontev A. A. *Yazyk, rech, rechevaya deyatelnost. M., Prosveschenie*, 1969. 214 str.
23. Nemesh O.M. *Praktichna psihologIya vIrtualnoYi realnostI: monografIya / O.M.Nemesh. – K.: Vidavnichiy dIm «Slovo», 2015. – 320 s.*
24. Smoll G. *Mozg onlayn. Chelovek v epohu interneta / G. Smoll, G. Vorgan: per. s angliyskogo B. Kozlovskogo. – M.: Kolibri, Azbuka-Atikus, 2011. – 352 s.*
25. Harchenko N.V. *RozumInnya yak psihologIchniy fenomen / N.V.Harchenko // PsiholIngvIstika. Psiholingvistika. Psycholinguistics. – 2014. – Vip. 15. – S.178-193.*
26. Shpittser M. *Antimozg: tsifrovyye tehnologii i mozg / Manfred Shpittser; per. s nemetskogo A. G. Grishina. – M.: AST, 2014. – 288 s.*
27. Schipitsina L. Yu. *Kompleksnaya lingvisticheskaya charakteristika kompyuterno-oposredovannoy kommunikatsii (na materiale nemetskogo yazyka): avtoref. na soiskanie uch. stepeni doktora filologicheskikh nauk: spets. 10.02.04 – «Germanskyye yazyki» / L. Yu. Schipitsina. – Voronezh, 2011. – 40 s.*

Akimova Nataliia

Ph.D. in philology, Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University, Kropivniitskiy (Ukraine)

PSYCHOLOGICAL DOMINICITY OF INTERPRETATION OF TEXTS OF THE INTERNET

ABSTRACT

The psychological differences in the internet texts understanding are analysed in the article taking into account the classical and modern developments in the field of psychology of understanding and psychology of the Internet. For this theoretical methods and techniques were used: deductive and inductive methods, analysis and

synthesis, generalization and systematization, as well as modeling. In addition, interpretation methods were used based on specific principles of the system, activity, cognitive and organizational approaches. It is noted that these differences in the Internet text understanding are due to the peculiarity of the object, the subject and the system of external expression. It is accentuated that an object on the Internet is a virtual world with its technical specifics.

The subject on the Internet is in special conditions limiting sensory experience only to visual and auditory, a specific feeling of space and time, in a state of “continuous distracted attention”, “constant loading”, the permanent fixation of cyber activity results, the appearance of negative emotions with limited access to cyberspace, plurality of personality, “browsing”, virtual identity, disinhibition “online I”, leveling statuses, unlimited availability of contacts, changes priority and behaviour, in the conditions of “a bubble of filters”. The Internet text is also significantly different from the printed or oral, it is essentially a pragmatically integral electronic document, consisting of conditionally completed text blocks in the form of “windows”, and it has specific characteristics. The internet text understanding is like speech activity in general has three aspects: motivational, target and executive. The motivation to use the Internet often is distorted by the deformation of the needs of the Internet world, and also because the Internet sometimes acts as a compensatory environment. The instru-

ment of performing the speech activity on the Internet are texts. And the result of internet text understanding is the secondary text of the recipient, that is a reaction text reading. The Internet texts understanding includes operations of reception, concentration, ignoring, thinking actions and operations (analysis and synthesis, comparison, abstraction and generalization), memory actions and operations (memorization, preservation, reproduction and forgetting), interiorization, sense-making and semantic syntax, evaluation, emotional identification and awareness. These actions and operations are distributed between the three stages of understanding: reception (perception of the external form of the text), interpretation (rational interpretation of the internal content of the text), emotional identification (establishment of emotional connotations and their awareness). But it should be noted that interpretation and emotional identification occur in parallel and can influence each other, affect the result.

Key words: understanding, Internet, Internet text, psychology of the Internet, psycholinguistics, psychology of understanding.

Акімова Наталія Володимирівна

Кандидат філологічних наук, докторант кафедри психології та педагогіки дошкільного образования Государственного высшего учебного заведения «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», г. Кропивницький (Україна)

ПСИХОЛОГІЧЕСЬКЕ СВОЕОБРАЗІЄ ПОНІМАННЯ ТЕКСТА ІНТЕРНЕТА

Анотація. В статті аналізується

психологічне своєобразіє розуміння текстів інтернету з урахуванням класических і сучасних розробок в області психології розуміння і психології інтернету. Для досягнення вказаної мети були використані теоретическі методи і методики: дедуктивний і індуктивний методи, аналіз і синтез, обобщення і систематизація, а також моделювання. Крім того використовувалися інтерпретаційні методи, засновані на конкретних принципах системного, діяльностного, когнітивного і організаційного підходів. Відзначено, що ці розбіжності в розумінні текстів інтернету обумовлені своєобразієм об'єкта, суб'єкта і системи зовнішнього вираження. Акцентовано, що об'єктом в інтернеті стає віртуальний світ з його технічної специфікою. Суб'єкт в інтернеті знаходиться в особливих умовах обмеження сенсорного переживання тільки зоровим і слуховим, специфічного відчуття пространства і часу, в стані «неперервного розсіяного уваги», «постійної завантаженості», постійної фіксації результатів кібер-активності, появи негативних емоцій при обмеженості доступу до кіберпространства, множеності особистості, «браузерінга», віртуальної ідентичності, дезінгібірованності «онлайн Я», вирівнювання статусів, неограниченної доступності контактів, змін пріоритетів і поведінки, в умовах «пузиря фільтрів». І текст інтернету суттєво

отличается от печатного или устного, является, по сути, прагматично целостным электронным документом, состоит из условно завершённых текстовых блоков в форме «окон», и имеет ряд специфических характеристик. Как и речевая деятельность в целом, так и понимание текстов интернета в частности имеет три аспекта: мотивационный, целевой и исполнительный. Мотивация использования интернета часто приобретает искажённые формы из-за деформации потребностей в условиях интернет-мира, а также потому, что интернет иногда выступает как компенсаторная среда. Средством осуществления речевой деятельности в интернете являются тексты. А результат представлен вторичным текстом реципиента, возникающим как реакция на прочитанные тексты. Операционально понимание текстов интернета включает рецепцию, сосредоточенность, игнорирование, действия и операций мышления (анализ и синтез, сравнение, абстрагирование и обобщение), памяти (запоминание, сохранение, воспроизведение и забывание), интериоризацию, смыслоформирование и семантическое синтаксирование, оценку, эмоциональную идентификацию и осознание. Эти действия и операции распределяются между тремя этапами понимания: рецепцией (восприятие внешней формы текста), интерпретацией (рациональное толкование внутреннего содержания текста), эмоциональной идентификации (установление эмоциональных коннотаций и их осознания). Но сле-

дует отметить, что интерпретация и эмоциональная идентификация происходят параллельно и могут влиять друг на друга, отражаясь на результате.

Ключевые слова: понимание, интернет, текст интернета, психология интернета, психолингвистика, психология понимания.

Дата отримання статті: 21.03.2019

Дата рекомендації до друку: 26.03.2019

Дата оприлюднення: 17.04.2019